

TIJDSCHRIFT
VAN HET
NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

4° Jaargang

AMSTERDAM
G. THEOD. BOM EN ZOON
1896

De Alkmaarsche Vroedschapspenning.

II.

(Vervolg van Jaargang 3, blz. 61.)

Buiten en behalve het door dr. P. SCHELEMA in zijn *Inventaris van het archief der gemeente Alkmaar* aangewezen, vonden wij ten stadhuiŷe nog een aantal stukken betreffende bovengenoemd onderwerp 1), waaruit wij nadere bijzonderheden aangaande het reeds medegedeelde en bovendien veel nieuwe leeren kennen.

Voor de 50 gouden penningen, tot het doen maken waarvan burgemeesteren in December 1706 gemachtigd werden, leverde ANTHONY GRILL den 21 dier maand 35 ons $4\frac{3}{4}$ engels fijn goud à *f* 47 : 15, zijnde *f* 1682 : 12. JACOBUS VAN DISHOECKE gaf den volgenden dag bewijs af voor 2 ontvangen stukjes goud,

---

1) Dit geval staat lang niet alleen; bovendien bevat de *Inventaris*, gedrukt in 1869, menige onjuistheid en geheel verkeerde omschrijving.

tot het slaan dezer penningen, en den 29 zond hij er 42 af, wegende 29 ons $6\frac{3}{4}$ engels, de stempels nog houdende voor het geval dat er meer benoodigd waren.

Bij de overeenkomst met MARTINUS SMELTZING, in December 1712 tot het maken van 4 stempels (een der oude lag aan stukken) en van minstens 1000 penningen, werd bedongen, dat met den minsten stempel 50 penningen „tot een proef van derselver valeur” zouden worden gemaakt of geplet, dat het eerste 12 of 15tal penningen aan burgemeesteren gezonden en niet dan na hunne goedkeuring voortgegaan zou worden. Burgemeesteren zouden het zilver leveren, en SMELTZING genieten voor de stempels *f* 400 en voor het slaan 2 stuivers per stuk, ook later bij bestelling op zijn risico (voor den duur der stempels) tot 4200 stuks toe. Het oordeel over de goede afwerking der stempels en de beslissing over geschillen werd overgelaten aan den kunstschilder KAREL DE MOOR.

Den 15 September 1735 werd geaccordeerd met NICOLAAS VAN SWINDEREN, wonende in de Raamstraat te 's Gravenhage, over het maken van 2 stempels van zoodanigen aard, dat zij in staat zouden zijn de van tijd tot tijd te bestellen penningen er mede te slaan tot een getal van 4000 zilveren en 100 gouden. Wat proef

enz. betreft, werden de voorwaarden van 1712 herhaald, en DE MOOR zou wederom beoordeelaar en beslisser van geschillen zijn. VAN SWINDEREN nam aan het goud te leveren voor *f* 50, het zilver voor 3 : 5 per ons fijn, voor de stempels genieten *f* 200 en voor het slaan 8 stuivers per penning, alles ongeveer gelijk hij van Haarlem bekomen had. Den 22 October 1736 had hij met het leveren van 106 gouden en 2760 zilveren penningen aan zijne opdracht voldaan en beliep zijne rekening: voor de stempels *f* 200, aan goud *f* 3231 : 5, aan zilver *f* 2846 : 16 : 8, voor het slaan der gouden *f* 212 en der zilveren *f* 904, te zamen *f* 7194 : 1 : 8.

In 1772 kwam men overeen met PIETER BUYSKES, muntmeester te Medemblik, voor het leveren van 600 zilveren penningen, elk waardig *f* 1 : 4, en 13 gouden, elk waardig *f* 25 : 6, tegen een muntloon van 5 stuivers per zilveren en van *f* 2 per gouden penning. Den 18 Mei verzond hij 500 zilveren penningen, hopende dat de overige in Juni gereed zouden zijn, dewijl de eene stempel gebroken was en hij daarin zou moeten voorzien. Maar het gezondene beviel zoo slecht, dat burgemeesteren hem den 26 verzochten niet voorttegaan en de stempels terug met de rekening te zenden. BUYSKES, vrezende dat de zaak tot veel

onaangenaamheden en nadeel van hem zou strekken, verzocht den 2 Juni de penningen terug te sturen en het gebeurde, dat niet met zijne affaires overeenkwam, maar uit liefhebberij ondernomen was, als niet geschied te beschouwen, maar den stempelsnijder WEIMANS een klein douceur toe te kennen, terwijl hij den nieuwen stempel terughield ter dispositie van burgemeesteren. Deze zonden, den 8 Juli, met de onvoldoende penningen, 4 ducaten voor WEIMANS, waarmede hij, blijkens schrijven van BUYSKES van den 27, niet zeer content scheen te zijn.

Reeds den 30 Juni hadden burgemeesteren zich gewend tot JOAN GEORGE HOLTZHEY 1), muntmeester en medailleur te Utrecht, over het slaan van gouden en zilveren penningen, wat de laatsten betreft nu ter waarde van f 1 : 2, zijnde $7\frac{1}{2}$ engels. De stempel met de burg was gebarsten, en het breken van een stempel onder het munten moest voor rekening van den maker blijven. Hij antwoordde den 3 Juli, wel tot het werk genegen te zijn en den stempel tegen f 60 te zullen vervaardigen; het ducatengoud, fijne $\frac{2}{3}$ lunenburger-

---

1) Het zegellak van HOLTZHEY's brieven toont op een gehelmd, rood geblasonneerd schild een gekleed man, tot de knieën, in de rechterband een gestengde bloem en in de linker een kruis dragende; dit beeld wordt herhaald als helmteeken.

munt, zou op f 56 het ons, het zilver op 50 stuivers per lood komen. Burgemeesteren schreven den 11, dat zij tegen de f 60 voor den stempel geen bezwaar, maar geen antwoord bekomen hadden ten aanzien van het arbeidsloon; tegen de aangegeven waarde voor de penningen was het goud steeds tot f 50 en het zilver tot f 3:5 per ons berekend; men was niet gewoon alle jaren, maar om de 3 of 4 jaren 500 à 600 zilveren en gouden naar proportie te doen slaan en de stempels steeds terug te ontvangen. HOLTZHEY berichtte daarop den 15, dat hij, evenmin als voorheen zijn vader, gewend was bij het stuk te leveren, maar naar zijne berekening zou het maakloon voor de gouden op f 1:2, voor de zilveren op 13 stuivers komen. Hij zou de stempels gaarne terugzenden, om van de zorg ervoor ontslagen te zijn; maar werden ze tusschentijds door anderen gebruikt, dan kon hij niet voor het onderhoud instaan. Men antwoordde hem den 21, dat het muntloon vroeger 8 stuivers voor de zilveren geweest was, en vroeg dus of hij daarop wilde ingaan. Over de gouden is men het dus eens, schreef hij den 24, maar wat de zilveren betrof was het verschil te groot; wilde men best werk hebben en keerde het om de 3 of 4 jaren terug, dan zou hij zich met 10 stuivers vergenoegen en in

September gereed kunnen zijn. Men nam daar vrede mede en droeg hem den 2 Augustus de vervaardiging van 13 gouden en 600 zilveren op.

Het bestelde liet zich in September en nog veel langer wachten. HOLTZEY meldde den 17 November, dat hij den 11 October door eene verdooving van levensgeesten en verzwakking van lichaamskrachten getroffen en nog zwak van hoofd en gezicht was, maar zijn werk hervat had en binnen weinige dagen met den stempel gereed dacht te komen. Toen den 8 December aangedrongen was om vóór den 20 bij provisie 300 stuks te zenden, antwoordde hij den volgenden dag, daaraan spoedig gevolg te zullen geven; zijne oogen waren nog niet zoo hersteld als hij wenschte, en hij was in zorg geweest voor den ouden stempel met *Alcmaria victrix*, maar had tot zijn genoegen gezien, dat die het uit zou houden. Den 17 zond hij 17 gouden en 300 zilveren penningen, er bijvoegende „onbegrijpelijk wat mij al in den weg komt de volle leverantie te doen”; maar reeds den 18 volgden de ontbrekenden. Hij schreef toen, sedert bijna 6 jaren gesukkeld te hebben, „edog sedert de laatste stoot, en het attrapeeren van een Doctor hier dewelke raad wist, en appliceerde, ben ik onder Gods zegen volkomen hersteld.” Met veel

moeite was de oude stempel nog bruikbaar gebleven, maar voor eene volgende leverantie zou een nieuwe gemaakt dienen te worden. Hij bemerkte 4 gouden penningen te veel gezonden te hebben en verzocht die terug. Den 23 werd hem de rekening gevraagd en bericht, dat de penningen zeer naar genoegen waren, „dog eenige zijn van gedagten dat de leeuwen wat duyster voorkomen, dog in de goude voldoen sy beter.” Bij de rekening schreef HOLTZHEY den 5 Januari, dat hij den stempel gaarne wat uitvoeriger gemaakt had, maar het moest voor deze reis passeeren, vermits hem de zwakheid der oogen nog eenigen tijd bijgebleven was en de zaak geen langer uitstel duldde. Hij was circa 8 jaren (d. i. 2 meer dan hij den 18 December gemeld had) „door eene pijnlijke indispositie geincomodeerd” geweest. Den 17 werd *f* 1522 : 2 afgezonden aan zijn kantoor van negotie te Amsterdam, aan de Kalverstraat bij de Osjessluis, waar zijn naam aan de deur stond; zijnde *f* 60 voor den stempel, *f* 437 : 10 voor 17 gouden en *f* 705 : 18 voor 600 zilveren penningen, *f* 18 : 14 en *f* 300 voor het schroeven van beide soorten.

In 1778 werd wederom aan HOLTZHEY de vervaardiging van 600 penningen opgedragen, en, toen hij den 5 September 300 gezonden

had (voor zilver f 366 : 8, voor het schroeven f 150) hem in bedenking gegeven niet voort te gaan, maar alvorens een nieuwen stempel te snijden. Maar hij had er toen al weder zoo gereed, en bracht het werk met voorzichtigheid ten einde. Bij de afzending daarvan den 6 October schreef hij: „krakende wagens duren het langst”; maar den 26, de voldoening zijner tweede rekening berichtende, liet hij zich hooren: „edog de eene alwaar *Alcmaria victrix* op staat aan deselve is geen eer te behalen, ook zo drukt dezelve zo bol rond, dat de Medailles veel gelijkenis zullen hebben met een schippers broeksknoop.”

Toen aan het raadsbesluit van 29 Augustus 1784 uitvoering gegeven werd en HOLTZHEY — alsnu wonende te Amsterdam op het Singel over de oude luthersche kerk — nogmaals 300 penningen moest verschaffen, meldde hij in September, te zullen beproeven of het zonder nieuwen stempel kon geschieden, daar het den vorigen keer al zorgelijk was. Dat die proef niet zou slagen was na het bovenvermelde te wachten, en HOLTZHEY sneed dus een nieuwen stempel en daarna nog een, wyl de eerste onder het werk sprong. Zijne rekening van 6 November bedroeg, behalve f 60 voor den stempel en f 150 voor het slaan, f 395 : 10 voor het zilver, dus meer dan te voren. De pen-

ningen waren iets zwaarder, schreef hij, „doordat de platen aangelegd om op de oude stemfels te schroeven, voorheen in de bewerking meer verloren hebben door het ongelijk drukken der penningen, en opzetten telkens van de rand, die dan weggenomen moest worden hetgeen bij dezen nieuwen stempel niet zoo behoefde.”

Gaan wij na in hoever aan de verschillende bestellingen gevolg is gegeven, dan blijkt ons, dat in een tijdsverloop van weinig meer dan 90 jaren, voor Alkmaar zijn geslagen 277 gouden en 9263 zilveren vroedschapspenningen, zoodat ze, al zijn er velen ter smeltkroes gegaan, vooreerst nog wel niet zeldzaam zullen worden.

Nevens de vroeger vermelde verscheidenheden kan nog genoemd worden die, waaraan de hoed op het voorvlak van het altaar ontbreekt.

C. W. BRUINVIS.
